

доведеться виконувати в самостійному, дорослому житті, визначається його місце в суспільстві, формуються певні моральні принципи.

Серед фундаментальних показників цивілізованої правової держави одне з провідних місць посідає захист інтересів та охорона прав усіх її громадян, у тому числі засуджених, і, зокрема ефективна ресоціалізація колишніх злочинців. Саме ресоціалізація особи, звільненої з місць позбавлення волі, покликана забезпечити відновлення і розвиток її соціально корисних зв'язків і відносин з суспільством, розвиток цілісної особистості, здатної до об'єктивного ставлення як до оточуючого світу, так і до самої себе, світоглядного вибору, орієнтованого на загальнолюдські й національні цінності. Процес ресоціалізації особи доцільний шляхом реалізації її змістового, організаційно-методичного і психологічного аспектів.

Програма ресоціалізації осіб, звільнених з місць позбавлення волі, повинна будуватися не стільки на викоріненні негативних рис характеру вчорашнього засудженого (перевихованні), скільки на активному формуванні мотивації позитивного саморозвитку та самовдосконалення особистості.

Спірні питання використання теорій причинності в доктрині кримінального права

Ладнюк В.Р., студент 6-КС курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук Бабаніна В.В.

Встановлення причинного зв'язку є одним з найбільш важливих питань кримінального права для судової та слідчої практики. Щодо характеристики причинності, то у філософських теоріях, з цього приводу існують дві протилежні концепції - детермінізм та індетермінізм.

Серед філософських теорій щодо причинності слід назвати метафізичний матеріалізм (XVII-XVIII ст.ст.). П. Лаплас та інші, вважали, що, 1) кожне явище завжди має тільки одну причину, 2) зводили всю різноманітність причинних зв'язків до однієї статично-механічної форми; 3) визнавали детермінованість лише причиною, розчиняючи в ній умови; 4) заперечували об'єктивний характер випадковості, отожднюючи причинність із необхідністю, схилившись по суті до матеріалістичного різновиду фаталізму [4, 54]. Ця концепція (зі значними змінами) вплинула на вчення про причинність Д. Мілля, а через нього - на теорію «*conditio sine qua non*» у західній кримінально-правовій доктрині.

У вченні Деvida Юма (1711-1776) схема структури причинності включає: 1) суміжність у просторі та часі; 2) регулярна повторюваність появи того, що називають наслідком після причини; 3) відсутність винятків у появі наслідків після причин в майбутньому. Людина із зв'язку ідей причини та наслідку не в змозі встановити справжність цього відношення у самих речах. Д. Юм довів, що наслідки не виводяться логіко-дедуктивно із змісту причин і не можуть бути виявлені емпірично беззаперечним чином, оскільки часто наслідки не схожі на причини [6, 85]. Необхідність причинного зв'язку він вирішує за допомогою уяви, велике значення мають категорії звички та асоціації. Вирішення проблем причинності здійснюється Д. Юмом шляхом апеляції до початкових вражень і до людської природи як до незамінного джерела будь-якого пізнання [7, 11].

І. Кант (1724-1804) розглядає проблему каузальності як сучасногносеологічну.

Причинність, за Кантом, - це апіорна конструкція нашого розуму, перенесена у досвід самим суб'єктом пізнання.

Джон Стюарт Мілль (1806-1873) вважав, що не має єдиної достатньої умови для виникнення наслідку, а є система умов, сукупність котрих достатня для виникнення наслідку. Заслугою Д. Мілля є розроблені ним критерії для виявлення причинних зв'язків. Їх використовують в наукових дослідженнях, а також експерти для перевірки наявності або відсутності причинного зв'язку в кримінальній справі. Для складніших явищ, що складаються з наслідків багатьох причин, вчений запропонував апіорний метод, який включає в себе: пряму індукцію, дедукцію та перевірку [2, 23].

Послідовніше теорію кондіціоналізму, яка зводить причину до сукупності умов, розвинули в ХІХ ст. М. Ферворн та Д. фон Гансельман. Суть її зводиться до вимоги зміни поняття причинності комплексом необхідних рівноцінних (еквівалентних) умов. Закономірний процес визначається сумою умов [5, 231].

У ХХ ст. Л. Вітгенштайн, К. Поппер, А. Айер, К. Нільсен, Б. Рассел пропонували у науці відмовитися від причинного зв'язку це.. У вітчизняній кримінально-правовій доктрині домінує успадкований з радянських часів підхід - кримінальне право в розумінні причинного зв'язку повинно спиратися виключно на філософію діалектичного матеріалізму, зокрема: М. Панов, М. Коржанський, С. Фесенко, С. Тарарухін, А. Пінаєв, П. Матишевський.

А. Жалінський, закликає до «критичного перегляду усталеного методологічного підходу до кримінального права, враховуючи існуючі погляди в цій сфері, адаптував кримінальне право до історичних змін, які відбуваються в сфері буття та свідомості» [29, 16]. Л. Гаухман вважає, що «в теорії вітчизняного кримінального права проблема причинного зв'язку вирішується на основі діалектико-матеріалістичного вчення про причинність» [1, 114].

Український науковець Н. Ярмиш вважає вибір конкретного філософського вчення щодо причинності як відправного для кримінального права справою особистою ставлення до нього автора. Цей вибір ґрунтується на близькості теорії як раціональним, так і емоційно-психологічним центрам особистості науковця [8, 17].

Найбільш важливим є те, що в кримінальному праві, поряд із філософським розумінням причинного зв'язку, заснованим на положеннях діалектичного матеріалізму або іншої філософії, може існувати й особлива теорія каузальності, яка враховує особливості кримінального права, виділяючи юридично значущий причинний зв'язок.

Різноманітність концепцій причинності ставить під сумнів постулат вітчизняної кримінально-правової науки про необхідність прямого використання філософського розуміння каузальності в сфері кримінального права, а також монополію на істину з цього питання діалектичного матеріалізму. Причинність - це особлива форма детермінації, яка полягає у тому, що одне явище - причина обумовлює і закономірно породжує інше - наслідок (дію). Практичне значення для кримінального права мають положення про те, що причина як явище повинна передувати наслідку в часі та бути необхідною умовою його настання. Але ці принципи якраз не є філософськими.

Таким чином, намагання при визначенні юридично значущого причинного зв'язку спиратися переважно на поняття та категорії діалектичного матеріалізму недостатньо обґрунтоване і значною мірою є відгомном ідеологічних постулатів радянської доби. А сама по собі відповідність або невідповідність кримінально-правової теорії причинного зв'язку певній філософії, зокрема і діамату, не може бути вирішальним чи головним аргументом ні за, ні проти такої теорії. Правозастосовна практика фактично

давню використовує саме юридично значуще розуміння причинного зв'язку як ознаки об'єктивної сторони складу злочину.

Зміст оперативно-розшукової профілактики злочинів, що вчиняються персоналом виправних колоній

Лопеха В.В., здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права НАВС

На думку Є. Мойсєєва, О. Джузи, Д. Никифорчука, оперативно-розшукова профілактика злочинів відрізняється від інших видів профілактики злочинів ще й тим, що вона вивчає особливості не тільки гласної, а й негласної діяльності оперативних підрозділів щодо усунення умов, які сприяють вчиненню злочинів, а також впливу на осіб, з якими провадиться профілактика з допомогою сил, заходів, засобів і методів, що є в їх розпорядженні. На їх переконання, оперативно-розшукова профілактика злочинів є врегульована нормативно-правовими актами діяльність оперативних підрозділів, щодо проведення систематичного контролю за оперативною ситуацією для усунення причин та запобігання виникненню умов, що сприяють їх вчиненню, і виявлення осіб, від яких слід очікувати вчинення правопорушень, та справляння на них профілактичного впливу з метою недопущення вчинення задуманих злочинів чи тих, що готуються [1, с. 582].

Л. Бородич зміст даного терміну розуміє таким чином: «Це виявлені в процесі оперативного пошуку особи, які становлять оперативний інтерес. Після перевірки інформації про них вони підлягають профілактичному впливу, крім випадків, коли вони обґрунтовано підозрюються у вчиненні конкретних злочинів» [1, с. 582]. На його переконання, оперативно-розшукова профілактика характеризується цілеспрямованим зосередженням зусиль оперативно-розшукових підрозділів, засобів і методів на запобігання, призупиненні злочинів на стадії задуму, готування або замаху. Крім цього, оперативно-розшукова профілактика є однією з організаційно-правових форм ОРД ОВС та поліції, складовою (елементом) загальної системи заходів, здійснюваних усіма державними органами, громадськими організаціями щодо запобігання правопорушенням.

На його думку, головними завданнями оперативно-розшукової профілактики є: а) здійснення комплексних оперативно-розшукових і профілактичних заходів, спрямованих на усунення конкретних умов і обставин, що сприяють правопорушенням; б) організація і безпосереднє здійснення індивідуальних оперативно-розшукових і профілактичних заходів стосовно осіб, від яких через їх антигромадську поведінку можна очікувати вчинення злочину; в) організація і безпосереднє проведення заходів, які забезпечують недопустимість здійснення злочинів, що готуються і плануються; г) участь оперативних підрозділів у загальнопрофілактичних заходах, що є складовою системи ідеологічної і виховної роботи, яку проводять державні органи разом із громадськістю.

Як обґрунтовано вважає Л. Бородич, оперативно-розшукова профілактика злочину - дієвий і перспективний напрям діяльності оперативних підрозділів, що повністю відповідає їх стратегічній лінії, орієнтованій на раннє запобігання злочинам, виявлення й нейтралізацію причин та умов, що сприяють їх вчиненню [1, С. 582]. Саме тому сучасні вимоги до посилення боротьби зі злочинністю, поліпшення діяльності правоохоронних органів і, зокрема їх оперативних, служб пов'язані не лише з підвищенням ролі міліції та поліції у